
EVEREST
2036

tamadres.com

JORGE LUIS BORGES-ADOLFO BIOY CASARES

Arjantin edebiyatının en önemli isimlerinden Jorge Luis Borges (1899-1986) ve Adolfo Bioy Casares (1914-1999) 1932 yılında dönemin en önemli edebiyat dergilerinden biri olan *Sur*'un [Güney] kurucusu Victoria Ocampo'nun San Isidro'daki evinde düzenlenen bir edebiyat sohbetinde tanıştılar. Aralarında on beş yaş olmasına rağmen edebiyata olan tutkuları sayesinde çok kısa zamanda yakın dost oldular ve 1936 yılında *Destiempo* adlı bir dergi kurdular. İkili, ortak arkadaşlarının da yazılarının yer aldığı bu dergide imzasız olarak *Museo* [Müze] adlı bir köşede yazılar yazdılar. 1940 yılında Silvina Ocampo'yu da aralarına alarak *Antología de la Literatura Fantástica*'yi [Fantastik Edebiyat Antolojisi] yayımladılar. Ardından birlikte okumaktan çok keyif aldıkları polisiye öyküleri bir araya getirdikleri *Los mejores cuentos policiales* [En iyi polisiye öyküler] derlemesini hazırladılar. Bu öyküleri yayına hazırlarlarken 1942 yılında akşam yemeklerinden sonra birlikte öyküler yazmaya karar verdiler. İlk olarak H. Bustos Domecq mahlasıyla polisiye öykülerden oluşan *Don Isidro Parodi*'ye *Alti Bilmecé*'yi yayımladılar. Bu kitabı 1945'te Suárez Lynch mahlasıyla kaleme aldıkları *Un Modelo Para Muerte* adlı bir öykü; ardından *Bustos Domecq Vakayinameleri* (1967) ve *Nuevos Cuentos de Bustos Domecq* (Bustos Domecq'in Yeni Hikâyeleri) (1977) adlı kitapları takip etti. İki yazarın tüm yaşamları boyunca edebiyatla beslenen dostluklarının izlerine Adolfo Bioy Casares'in ölümünün ardından basılan günlüklerinde rastlanabilir. Editör Daniel Martino, Casares'in Borges'le olan tüm sohbetlerini not ettiği sayfaları bir araya getirmiş ve 2006 yılında *Borges* başlıklı 591 sayfadan oluşan bir kitap olarak yayımlamıştır.

ARZU ETENSEL İLDEM

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda çalışmaktadır. İspanyol Dili ve Edebiyatı alanında Université Libre de Bruxelles'de master yapmıştır. Fransızcadan ve İspanyolcadan Türkçeye çevirileri olmakla birlikte, daha çok yazınsal çeviri alanında çalışmaktadır.

H. BUSTOS DOMECQ
JORGE LUIS BORGES - ADOLFO BIOY CASARES

**DON ISIDRO PARODI'YE
ALTI BİLMECE**

Türkçesi: Arzu Etensel İldem

§

Yayın No 2036
Çağdaş Dünya Edebiyatı 281

Don Isidro Parodi'ye Altı Billeme
Jorge Luis Borges ve Adolfo Bioy Casares

Kitabın özgün adı: *Seis problemas para don Isidro Parodi*

Editör: Cem Tüzün
İspanyolca aslından çeviren: Arzu Etensel İldem
Kapak tasarımı: Adnan Elmasoğlu
Sayfa tasarımı: Muzaffer Aysu
Düzeltilen: Ayşegül Ergül Aslan

© 1942, Jorge Luis Borges - Adolfo Bioy Casares
© 2021, bu kitabın Türkçe yayın hakları Agencia
Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla Everest
Yayınlari'na aittir.

1. Basım: Haziran 2021

ISBN 978-605-185-611-7
Sertifika No: 43949

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 45099
Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 15 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

**DON ISIDRO PARODI'YE
ALTI BİLMECE**

tamadres.com

tamadres.com

İçindekiler

H. Bustos Domecq	9
Önsöz	11
Gökyüzünde On İki Burç	19
Goliadkin'in Geceleri	39
Boğaların Tanrısı	61
Sangiácomo'nun Öngörülleri	83
Tadeo Limardo'nun Kurbanı	121
Tai An'ın Uzun Arayışı	151

tamadres.com

H. Bustos Domecq¹

Eğitimci Bayan Adelma Badoglio'nun hazırladığı takdim yazısını aşağıda sunuyoruz:

“Doktor Honorio Bustos Domecq 1893 yılında Santa Fe eyaletinin Pujato kasabasında doğdu. İlginç bir ilköğrenim döneminden sonra tüm ailesiyle birlikte Arjantin'in Şikago'suna, Rosario'ya taşındı. 1907 yılında, Rosario basınının sütunları, yaşından hiç kuşkulanmaksızın, esin perilerinin bu alçakgönüllü dostunun ilk ürünlerini kabul etmekteydiler. *Gurur, Gelişmenin İlerlemesi, Beyaz ve Mavi Vatan, Ona, Gece Dizeleri* adlı yapıtlar bu döneme aittir. 1915 yılında Balear Kültür Derneği'nde, seçkin bir dinleyici kitlesine, *Jorge Manrique'nin Babasının Ölümüne Ağıt'ına Dizeler'i* okudu; bu başarı ona parlak ancak kısa süren bir ün kazandıracaktı. Aynı yıl *Yurttaş'ı* yayımladı; soylu bir yapıttı bu, ancak ne

1 Jorge Luis Borges ve Adolfo Bioy Casares'in bu kitabı yazarken kullandıkları takma ad. (ç.n.)

yazık ki, yazarın gençliğinden ve dönemin kültürsüzlüğünden kaynaklanabilecek birtakım Fransızcaya özenmelerle doluydu. 1919'da *Fata Morgana*'yı yayımladı; güncel bir olay dolayısıyla yazılmış bu kitapçığın son bölümleri, *Daha Doğru Konuşalım* (1932) ve *Kitaplar ve Kâğıtlar Arasında* (1934) adlı yapıtların güçlü yazarının habercisi olmuştur. Labruna hükümeti döneminde ilk önce Öğretim Müfettişi sonra da Yoksulların Koruyuculuğu görevlerine atanmıştır. Doğup büyüdüğü yerin sevecen ortamından uzakta katı gerçeklerle karşılaşması ona belki de yapıtlarındaki en yüce öğreti olan yaşam deneyimini vermiştir. Başlıca kitapları şunlardır: *Dinsel Kongre: Arjantin'in Propagandası*; *Don Chicho Grande'nin Yaşamı ve Ölümü*; (Rosario kenti Öğretim Müfettişliği'nce onaylanan) *Artık Okuma Biliyorum*, *Santa Fe'nin Bağımsızlık Ordularına Katkısı*; *Yeni Yıldızlar*; *Azorin*, *Gabriel Miró ve Bontempelli*. Polisiye öyküleri, her türde yazan verimli yazarın yeni bir yönünü ortaya çıkarır; bu öykülerdeki amacı Sir Conan Doyle ve Ottolenghi gibi yazarların söz konusu yazın türüne getirdikleri soğuk akılcılıkla savaşmaktır. Yazarın sevecenlikle *Pujato Öyküleri* olarak adlandırdığı öyküler fildişi kulesine kapanmış bir sanat düşkününün süslü püslü yapıtı değil, insan yüreğinin atışlarına kulak veren ve kendi gerçeğinin selini içinden geldiği gibi akıtan çağdaş bir kişinin sesidir.”

Önsöz

Good! It shall be! Revelation of myself!
But listen for we must co-operate;
I don't drink tea: permit me the cigar!¹

ROBERT BROWNING

Homme de lettres'in² ilginç ve kaçınılmaz çelişkisi! Sadık bir dostun ya da değerli bir yapıtın haklı beklentilerine karşın kesinkes, asla önsöz yazmama kararımı Buenos Aires'in yazın çevreleri herhalde unutmamıştır ve umarım unutmazlar. Ancak kabul etmek gerekir ki bizim Sokrat'vari "çirkin boğa"³

- 1 Güzel! Bu olacak! Kişiliğimin açığa vurulması! İşbirliği yapmamız gerektiği için beni dinleyin; ben çay içmem, puro içmeme izin verin! (ç.n.)
- 2 Edebiyatçı. (ç.n.)
- 3 Yakın arkadaşlarının H. B. Domecç'e verdikleri takma ad. (H. B. D.'nin notu)

karşı konulamaz bir kişiliktir. Ne şeytandır o! Süngümü düşüren bir gülüşle, ileri sürdüklerimin tümüyle geçerli olduğunu kabul etse de, bulaşıcı bir kahkahayla, inandırıcı ve inatçı, kitabının ve eski arkadaşlığımızın benim bir önsöz yazmamı gerektirdiğini yineler. Boşunadır karşı koymak. *De guerre lasse*,⁴ maviye doğru yapılan nice kaçışların sessiz sırdaşı ve suç ortağı, becerikli Remington'umun başına geçmeye razı olurum...

Banka, borsa, at yarışı gibi çağdaş zorunluluklar, bir pulman trenin rahat koltuğunda otururken, ya da, az çok şifalı suları olan bir kaplıcada çamur banyosu yaparken, ürpertici ve eğlenceli bir *roman policier*'nin⁵ hakkını vermemi engelleyemez. Bununla birlikte modanın tutsağı olmadığımı da itiraf edeyim; her gece yatak odamın yalnızlığında, akıllı Sherlock Holmes'ü bir köşede bırakarak kendimi Leartes'in oğlu, Zeus'un dölü, gezgin Odysseus'un eskimeyen serüvenlerine kaptırırım... Ancak ağırbaşlı Akdeniz söylenine tutkun kişi her bahçeden çiçek özü toplayabilir: M. Lecoq'a özenip tozlu kâğıt yığınları karıştırdım, *gentleman-cambrioleur*'ün⁶ sessiz adımlarını yakalamak için uçsuz bucaksız düşsel otellerde kulak kabarttım sisli Britanya'nın korkulu Dartmoor çölünde, fosforlu iri çoban köpeğine yem oldum. Neyse, daha fazla üstelemek zevksizlik olur. Okuyucu kim olduğumu biliyor; sırasında benim de yanılmışlığım vardır...

4 Sonunda bıkip usanarak. (ç.n.)

5 Polisiye roman. (ç.n.)

6 Kibar hırsız. (ç.n.)

Bu *recueil*'ün⁷ ana hatlarının verimli bir incelemesine geçmeden önce, suçbilim yazınının renkli mekânı Grevin Müzesi'ne sonunda Arjantin'e özgü dekoruyla birlikte Arjantinli bir kahramanın girmesinden duyduğum sevinci dile getirmek için okuyucudan izin istiyorum. Güzel bir puro ve bir kadeh Napolyon marka konyak eşliğinde, bize yabancı olan Anglosakson kitap piyasasının talimatlarına boyun eğmeyen bir polisiye kitabın tadına varmanın alışılmamış zevki; ben hiç duraksamaksızın, bu kitabı, yıllardır aynı çizgide kalan Cınayet Kitapları Kulübü'nün Londralı seçkin amatörlerine salık verdiği en iyi imzalarla eşdeğer tutuyorum. Ayrıca bir Buenos Airesli olarak duyduğum hoşnutluğun da altını çizeceğim; bizim tefrikacı taşralı olmasına karşın, sınırlı bir bölgeciliğin çağrularına kayıtsız kalmış, kendine özgü gravürlerini doğal çerçeveleri olan Buenos Aires'te sunmayı başarmıştır. Yapıtlarında sefahat düşkünü Rosariolu kabadayıya yer vermeyerek yürek ve zevk sahibi olduğunu gösteren popüler "çirkin boğa"ımızı alkışlamaktan da geri kalmayacağım. Ancak, bu kentli yazarın paletinde iki renk eksik, umarım gelecek kitaplarında bu eksiği kapatır. Bunlar, vitrinlerinin doymak bilmeyen gözleri önünde sonu gelmeyen bir gösteri sergileyen ipeksi ve kadınımsı Florida Sokağımız ve gecenin son meyhanesi madeni gözkapaklarını kapatırken ve gölgeye yenilmeyen bir akordeon, artık solmuş yıldızları selamlarken rıhtımlar boyu uyuklayan melankolik liman...

Şimdi *Don Isidro Parodi*'ye *Altı Bilmecce* adlı yapıtın yazınının en göze batan ve en önemli özelliğinin altını çizelim.

7 Seçki. (ç.n.)

Burada, hiç kuşkunuz olmasın, az ve öz yazmaya, *brûler les étapes*⁸ sanatına değiniyorum. H. Bustos Domecq her zaman okuyucusunun emrindedir. Öykülerinde akılda tutulamayan haritalar ya da karmakarışık saat çizelgeleri yoktur; yazar öyküyü izlerken tökezlememize engel olur. Dokunaklı Edgar Poe, prensvari M. P. Shiel ve Barones Orczy geleneğinin son çocuğu olan yazar, bilmecelerinin yalnızca belli başlı aşamalarını vermekle yetinir: sorunun sunuluşu ve aydınlatıcı çözümü. İlgimizi çekmek için düşünölmüş kuklalardan başka bir şey olmayan kişiler, polis tarafından hapsedilmediklerinde, göz alıcı bir kalabalık halinde, dillere destan numaralı hücreye koşarlar. Birinci danışmalarında onları kaygılandıran sorunu ortaya koyarlar; ikincideyse çocukları olduğu kadar yaşlıları da şaşkına çeviren çözümü dinlerler. Yazar sanatsal ve özlü bir kurnazlıkla binbir yüzlü gerçeği yalınlaştırıyor ve tüm zafer taçlarını yalnızca Parodi'nin başına takıyor. Uyanık geçinmeyen okuyucu bile hoşnut: Birtakım sıkıcı sorgulamaların atlandığını tahmin edebiliyor; bir de istemeden ihmal edilen olağanüstü gözlemler var; bunları yazan beyefendinin kimliği üzerinde durmam ise hoş olmayacak...

Kitabı dikkatle inceleyelim. İçinde altı öykü yer almakta: “Tadeo Limardo'nun Kurbanı”na olan *penchant*'ımı⁹ saklamayacağım doğal olarak. Slavlara özgü bir öykü bu; yazar ürpertici bir izlikle Dostoyevski'vari hastalıklı kişileri inciliyor ve aynı zamanda, Avrupalı cilamızın ve kibar bencilliğimizin dışında kalan *sui generis*¹⁰ bir dünyayı okuyucuya sunmanın

8 Merhaleleri aşyp geçmek, işleri hızlandırmak. (ç.n.)

9 Eğilim. (ç.n.)

10 Kendine özgü. (ç.n.)

çekici olacağını da yadsımıyor. Artık klasikleşmiş saklı nesne bilmeceğini kendine özgü bir biçimde yenileyen “Tai An’ın Uzun Arayışı” adlı öyküyü de çok ilginç buluyorum. Bu türü *The Purloined Letter*’la (Çalınmış Mektup) Poe başlatır; Lynn Brock aynı konunun Paris’te geçen bir örneğini, *The Two of Diamonds*’ı (Pırlanta İkilisi) yazar, bu neşeli yapıtı içine saman doldurulmuş bir köpek çirkinleştirmektedir; daha beceriksiz olan Carter Dickson ise bir kalorifer kullanır öyküsünde... Kusursuz çözümü en iddialı okuyucuyu bile, *parole de gentil-homme*,¹¹ şaşırtacak bir bilmece olan “Sangiácomo’nun Öngörülleri” yazılmasaydı çok yazık olurdu.

İyi bir yazarın elini zorlayan işlerden biri de, hiç kuşkusuz, kişileri usta ve zarif bir biçimde birbirinden ayırmaktır. Çocukluğumuzun pazar günlerine neşe katan becerikli Napolili kuklacı bu ikilemi kendine özgü bir çareyle çözüyordu: Pulcinella’yı bir kamburla donatırdı, Pedrolino’yu kolalı bir yaka, Colombina’yı dünyanın en çapkın gülüşü, Arlecchino’yu da bir Arlecchino giysisiyle... H. Bustos Domecq de *mutatis mutandis*¹² aynı biçimde çalışıyor. Sonuç olarak o da karikatürün kaba çizgilerine başvuruyor; ancak onun kaleminde bu türün kendine özgü çarpıtmaları kuklaların dış görünüşlerinden çok, tüm şiddetiyle konuşma biçimlerine yansıyor. Yerel tadı biraz aşırıya kaçmış olsa bile, karşı konulmaz hicivcinin bize sunduğu manzara tam anlamıyla zamanımızın bir resim galerisidir; hiç kimse eksik değildir bu galeride; güçlü bir duyarlılığa sahip soylu Katolik hanımefendi; çok çeşitli sorunları sağduyudan çok kurnazlıkla halleden keskin kalemlili

11 Size beyefendi sözü. (ç.n.)

12 Gerekeni değiştirerek. (ç.n.)

gazeteci; zevk ve eğlence düşkününü, briyantinden parlayan saçlarından ve malum polo atlarından tanınan beyinsiz ancak bana yakın zengin aile çocuğu; ağzından bal akan dalkavuk Çinli –bana göre bu Çinli bir roman kişisinden çok retorik boyutlu bir *pasticcio*'dur;–¹³ ruhun olduğu kadar tenin şölenlerine de önem veren, Jokey Kulübü'nün kitaplığındaki kalın bilimsel kitaplara olduğu kadar aynı kurumun müşterilerine de ilgi gösteren sanat ve zevk düşkününü beyefendi... Kaygı verici bir sosyolojik gösterge olan bir ayrıntı: *Çağdaş Arjantin* olarak adlandırmaktan çekinmediğim bu tabloda at sırtındaki *gauço*¹⁴ yoktur, onun yerine Musevi –ya da tüm iğrençliğini vurgulamak için Yahudi diyelim– ortaya çıkmaktadır. Bizim uyanık “mahalle kabadayısı”nın da görüntüsü benzeri bir *capitis diminuto*'ya¹⁵ uğramıştır; eskiden bıçakların yalnızca *upper cut*'ımıza¹⁶ boyun eğdiği unutulmaz Hansen Dans Salonu'nda tango figürlerinin kösnüllüğünü herkese kabul ettiren güçlü kuvvetli melezin bugünkü adı Tulio Savastano ve hiç de sıradan olmayan yeteneklerini incir çekirdeğini doldurmayacak dedikodularla çarçur ediyor... H. Bustos'un yazın yeteneğinin bir başka kanıtı olan enerji dolu ikincil kişi Boz Tükürük, bizi bu üzücü durağanlıktan biraz olsun kurtarmayı başarmaktadır.

Ancak yalnızca övgü yağdırmayacağım. İnce zevkli bir yargıç olarak, yapıttaki göz alıcı olduğu kadar da bıktırıcı renk cümbüşünü kesinlikle eleştiriyorum: Bu zararlı otlar Parnon'un ağırbaşlı çizgilerini bozmaktadır.

13 Nazire; bela. (ç.n.)

14 Arjantin'de kovboylara verilen ad. (ç.n.)

15 Küçülme. (ç.n.)

16 Yukarıdan aşağı atılan yumruk. (ç.n.)